

Sara Jeromel

Celje

DOI: 10.4312/SSJLK.54.127-129

Motivika cankarjanske matere v novih medijih

Prispevek se ukvarja s pojavljanjem lika cankarjanske matere v novih medijih. Najprej so predstavljene klasične interpretacije lika cankarjanske matere, nato pa smo s pomočjo korpusa Janes preverili, ali se o cankarjanski materi na spletu sploh piše, v kakšnih kontekstih in kako. Zadetke v korpusu smo najprej analizirali kvantitativno glede na metapodatke, ki so v tem korpusu dodani vsakemu zadetku (tip besedila, spol avtorja, sentiment in jezikovna standardnost), nato pa še vsebinsko. Analiza je pokazala, da je cankarjanska mati še vedno aktualna tema, vendar pa so danes interpretacije tega lika drugačne kot v preteklosti.

Ivan Cankar, cankarjanska mati, korpusna analiza, novi mediji, spletna slovenščina

The paper looks at the appearance of the character of the Cankaresque mother in the new media. First, the classic interpretations of the character are presented; then, with the help of the corpus Janes, it is established whether the Cankaresque mother is written about online, in what contexts and how. Corpus hits are analysed first quantitatively with regard to the metadata generated (text type, gender of author, sentiment, and language standard), and then in terms of content. The analysis shows that the Cankaresque mother is still a topical theme, but that today's interpretations of the character are different from those in the past.

Ivan Cankar, Cankaresque mother, corpus analysis, new media, online Slovene

1 Uvod

Lik matere v delih Ivana Cankarja je eden najpomembnejših in najbolj znanih likov v slovenski literaturi in kulturi, zato nas zanima, ali se motivika cankarjanske matere pojavlja tudi v novih medijih in v kakšnih kontekstih. Pojavljanje motiva cankarjanske matere v novih medijih smo preverili v korpusu Janes, nato pa smo zadetke analizirali kvantitativno in kvalitativno. Predvsem nas je zanimalo, v kakšnih kontekstih se ta motiv pojavlja danes.

2 Mati v delih Ivana Cankarja

V delih Ivana Cankarja igra ženska osrednjo vlogo, najpogosteje pa je njena vloga povezana z vlogo matere. V Cankarjevih delih dobi ženska osrednji pomen v njegovem zrelem obdobju, ko se Cankar od poezije obrne k prozi in dramatik (Kos 1983: 238). Motiv ženske oziroma matere ostane pomemben tudi v njegovem poznem obdobju, ko Cankar piše predvsem avtobiografske zgodbe, kjer prav tako prevladuje materinska tematika (Bernik 2006: 457).

Analiza različnih primerov Cankarjevega pisanja iz njegovih različnih obdobjev kaže, da se mati v njegovih delih sčasoma razvije v idealiziran lik z visoko moralno vrednostjo (Korošak 1960: 8). Mati postane neke vrste svetnica mučenica, ki ne trpi samo za svojo družino, ampak predstavlja tudi roditeljico naroda in pravzaprav trpi za celoten narod (Jensterle Doležal 2003: 112). Pomembno je tudi, da mati v Cankarjevih delih predstavlja avtonomno osebo, ne le stranski lik, ampak osebo, ki išče lastne subjektivnosti (prav tam: 117).

3 Cankarjanska mati v novih medijih

Za izvajanje analize motivike cankarjanske matere v novih medijih smo uporabili korpus Janes, ki vsebuje tvite, zapiske s forumov, komentarje na novice, bloge ter uporabniške in pogovorne strani na Wikipediji (Fišer, Erjavec, Ljubešič 2015: 22). Čeprav korpus ne zajema vseh najbolj popularnih družbenih omrežij, pa vseeno vsebuje dovolj velik nabor različnih spletnih besedil, da je njegova raba primerna za raziskovanje spletne slovenščine.

Za iskanje smo uporabili besedi *cankarjanski* in *Cankarjev* v kombinaciji z besedo *mati*. Skupaj smo dobili 144 zadetkov, med katerimi je bilo treba izločiti zadetke, ki so sicer vsebovali obe ključni besedi, a se niso navezovali na raziskovalno tematiko. Po tej analizi je ostalo 140 zadetkov. Zadetke smo nato najprej analizirali kvantitativno, s pomočjo metapodatkov, ki so v korpusu Janes pripisani vsakemu zadetku, nato pa smo podrobneje analizirali še vsebino zadetkov, da bi ugotovili, v kakšnih kontekstih se o cankarjanski materi na spletu piše danes.

Pri kvantitativni analizi smo se osredotočili na štiri različne tipe metapodatkov, ki so prisotni v Janesu, in sicer na vrsto besedila, del katerega je iskana kombinacija besed, na spol pisca besedila, na sentiment in na jezikovno standardnost. V vseh štirih kategorijah je jasno izstopala ena od možnih oznak. Pri vrsti besedila je bilo 115 zadetkov del blogov, od tega je bilo 78 zadetkov del objav na blogih, 37 zadetkov pa del komentarjev na blogih. Po številu zadetkov je temu sledilo 22 tvitov in samo 3 objave na forumih, ostale vrste besedil, ki so zajete na Janesu, se niso pojavile.

Zelo opazno je tudi prevladovanje moških avtorjev, saj je kar 116 od teh zadetkov napisal moški avtor, 20 je bilo avtoric, pri treh pa je bil spol nedoločen. Zanimivi so tudi rezultati, povezani s sentimentom, saj je bil kar 121 zadetkom pripisan sentiment negativno, 14 jih je imelo pripisan sentiment nevtralnno, le 6 zadetkov pa pozitivno.

V korpusu Janes vsakemu besedilu dodajo tudi oznako o jezikovni standardnosti, oznake segajo od L1, kar pomeni povsem standardno besedilo, do L3, kar pomeni zelo nestandardno besedilo (Fišer, Erjavec, Ljubešič 2015: 24). V tej kategoriji izstopa dejstvo, da je, čeprav gre za spletna besedila, ki jih lahko ustvarja vsak posameznik, le en zadetek označen z L3, 60 jih je označenih z L2 in 79 z L1.

Iz danih podatkov bi lahko sklepali, da posamezniki na spletu, predvsem pa na blogih, poskušajo uporabljati standardni jezik, da spletne vsebine v veliki meri ustvarjajo moški avtorji in da največ vsebin nastaja ravno na blogih, kjer lahko posamezniki v daljši obliki pišejo o določenih temah ali izražajo svoje mnenje.

3.1 Vsebinska analiza

Kvantitativni analizi je sledila analiza vsebine posameznih zadetkov, da bi videli, kako o cankarjanski materi na spletu pišejo danes. Ta analiza je pokazala, da se lik cankarjanske matere danes še vedno razume kot lik trpeče ženske, a je ta lik dobil zelo močan negativen prizvok.

O cankarjanski materi na spletu pišejo kot o ženski, ki se je sama odločila, da bo sama za vse, kjer odsotnost moža oziroma očeta ni njena težava, ampak skoraj njena odločitev, saj ženska ni sposobna najti ali obdržati moža. Tako o cankarjanski materi pišejo kot o ženski, ki se smili sama sebi in trpi, po drugi strani pa je tudi oblastna in manipulativna. Pri vzgoji se ne ukvarja s hčerkami, ampak s sinovi, ki pa jih ni zares sposobna vzgojiti v samostojne, prave moške. Tako v mnogih

primerih o stereotipni cankarjanski materi pišejo kot o vzroku za nesamostojne moške na eni strani ali vase zagledane moške na drugi strani, kar lahko vidimo v spodnjem primeru.

V paradigmi cankarjanske matere gre za dvojno negativnost te nacionalne pasti: na eni strani so neodgovorni in sebični razvajeni sinovi, na drugi strani pa so (še hujši) patološki narcisi – to sta dva negativna nacionalna/patološka proizvoda slovenske cankarjanske matere. (Korpus spletne slovenščine Janes)

Idejo o cankarjanski materi nekateri pisci povezujejo tudi s feminizmom, ki v teh primerih dobi negativen prizvok. Tako feministka postane samo sodobna verzija cankarjanske matere, ki je emancipirana in samostojna in se ne želi zanašati na moškega, kar v teh interpretacijah pomeni, da otroke vzgaja sama in ne dovolj dobro.

V nekaj primerih se cankarjanska mati pojavi tudi kot neke vrste žaljivka, saj pisci ženskam očitajo, da morajo biti pazljive, drugače bodo postale cankarjanske matere, ki ne znajo ustreči moškim – v takih primerih cankarjanska mati sploh ni več povezana z idejo materinstva, ampak predstavlja tudi specifičen tip partnerskega odnosa, kjer se ženska ni pripravljena podrediti moškemu, ampak ostaja samostojna.

4 Zaključek

V prispevku smo želeli ugotoviti, ali se o cankarjanski materi danes še vedno piše ter kje in kako se o njej piše na spletu. Analiza je pokazala, da se o cankarjanski materi največ piše na blogih in v tvitih, na drugih spletnih mestih, zajetih v korpusu Janes, pa ne. Predvsem pa je analiza pokazala, da se je spremenila interpretacija tega lika. Če je cankarjanska mati nekoč pomenila primer trpeče matere, ki se žrtvuje za svojo družino in za svoj narod ter nosi trpljenje celega naroda, je analiza primerov spletnih objav pokazala, da je cankarjanska mati danes negativen lik. Njeno trpljenje ni več posledica okoliščin, ampak se o njem piše, kot da je za takšen položaj kriva sama, poleg tega pa se negativno piše o njeni sposobnosti vzgajanja otrok, predvsem sinov, ki jim s tem, ko jim ustreže, prej škoduje kot koristi.

Viri in literatura

- BERNIK, France, 2006: *Ivan Cankar*. Maribor: Študentska založba Litera.
- FIŠER, Darja, ERJAVEC, Tomaž, LJUBEŠIČ, Nikola, 2015: Razvoj korpusa slovenskih spletnih uporabniških vsebin Janes. Darja Fišer (ur.): *Slovenščina na spletu in v novih medijih: zbornik konference*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 20–26.
- JENSTERLE DOLEŽAL, Alenka, 2003: Mitologizacija ženske v Cankarjevi prozi. Gregor Kocijan, Miran Hladnik (ur.): *Slovenski roman. Obdobja 21*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete.
- Korpus spletne slovenščine Janes: https://www.clarin.si/noske/run.cgi/first_form?corpname=janes;align=
- KOS, Janko, 1983: *Pregled slovenskega slovstva*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- KOROŠAK, Vida, 1960: *Mati v delih Ivana Cankarja*. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta.